

repet tulajdonít, főleg egyetemes érvényű jelenségek, különösen pedig az abszolút értékek felismerése körül. Magam részéről élesen disztingválnék intuiciós és érzések között. Az érzéseknek nincs ismeretszerző szerepük. Ezek az összes tudatjelenségek kísérő elemei, a tudat reakciója mintegy önmagára. Annyira szubjektív jellegűek tehát, hogy a megismerés szempontjaiból az objektív világ felé nem szolgálhatnak nekünk irányítással.

Az intuiciós helyét és szerepét ellenben a Leibniz-féle *clara et distincta cognitio*-val szemben a homályos képzetek körében kell keresnünk. Az intuiciós lényegét az értelmi műveletek tudatalatti lefolyása adja meg. Voltaképen minden hipotézis intuitív következtetés eredménye. Redukció segítségével utóbbi következtetések előzményei részben vagy egészben felszínre hozhatók, s ilyenkor a hipotézis principiummá vagy tantétellé lesz, de igen sok esetben ez utólagosan sem sikerülhet. Ez a felfogás nem találhat ellentmondásra azoknak körében, kik ismerik a tudattalan jelenségek nagy jelentőségét és kiterjedését a lelki aktusok sorában. Gondoljunk csak arra, mikor megoldhatatlannak látszó életkérdéssel térünk nyugalomra s másnapra kész megoldással ébredünk álmunkból. Felfogásom szerint az intuiciós és, népiesen szólva, „a megérzések” kérdéséből nem szabad misztikumot csinálnunk, hanem a tudat felszíne alatt bonyolódó és kapcsolódó értelmi jelenségek körében kell az idevonatkozó feltételeket keresnünk. E mellett szól az is, hogy a lángelmék és a művészetek világában van legnagyobb szerepe és itt érvényesül a tudattalanság is a leg-erősebben. Az azonban feltehető, hogy az intuitív munka hangulati velejárói erősebbek, mint a tudatos értelmi jelenségeké.

A könyv nagy nyeresége pedagógiai irodalmunknak. Csak legyen szabad azt figyelmébe ajánlanunk alkalmmilag minden szerzőnek, hogy rövidre fogott előadásra törekedjenek, mert a nehéz könyvkiadási és vásárlási viszonyok ezt kívánják, de meg a tudományos munka egyébként is gazdaságosabb, ha eredményei rövidebb szövegekben található meg. Ismétlésekkel ugyanis szerzőnk-nél is nem egyszer találkozunk.

Mitrovics Gyula.

Dr. Olay Ferenc: A magyar kultúra válságos évei 1918—1927. Budapest, 1927.
Kiadja a Magyar Nemzeti Szövetség. (VIII + 338 l.)

Ennek a nagy gonddal és sok munkával megírt könyvnek a címe némileg: megtevészi az olvasót, amennyiben csak az elszakított területek magyar kultúrájának válságos esztendeit ismerteti. Főcélja, hogy megvizsgálja a kisebbségek védelmét célzó elvi intézkedéseknek a mindennapi életben való megnyilvánulását. Vajjon tényleg megfeleltek-e ezek a rendelkezések a hozzájuk fűzött várakozásoknak és védelmet nyújtanak-e annak a lakosságnak, amelyet a trianoni békeszerződés idegen uralom alá juttatott?

A feleletet az előttünk levő munka a tényeknek és a rideg számoknak leplezetlen felsorakoztatásával adja meg. Történelmi távlatból megrajzolja a trianoni békefeltételek kialakulásának előzményeit, a Wilson-féle 14 pont számalmas pályafutását a minden nemzet számára való igazság követelésétől az ezeréves magyarság minden jogot lábball tipró feldarabolásáig, miközben

a szöveget a propaganda-levelezőlapokról részben már ismert nagyhatású rajzokkal élénkíti. „Ha a trianoni békét a győzőkre szabták volna“ — mondják e képek feliratai és elénk tárják Franciaország, Belgium, az Egyesült-Államok, Anglia és Olaszország megcsonkított képét.

Ezen bevezetés után a szerző sorra veszi az elszakított területek magyar kultúrájának minden megnyilatkozását. Elsőnek az egyházak helyzetével foglalkozik és megállapítja, hogy a sokszázados multa visszatekintő magyar egyházi szervezeteket az új határvonalak a legönkényesebben összeszabdalták. A területi veszteségeknél is súlyosabbak a vallásszabadságon ejtett sérelmek; a magyar egyházak funkcionáriusaival az egész vonalon a legkíméletlenebbül bánnak. A helyzet e tekintetben még 1927-ben, tehát az új impérium kilencedik évében is bizonytalan — elsősorban a román fennhatóság alá került területeken. Az itt uralkodó felháborító állapotokat a presbiteri vilákkongresszus kiküldött bizottsága, majd egy vegyes angol-amerikai bizottság is erőlyesen megbélyegezte. De súlyosak a sérelmek északon, délen és nyugaton is.

A közoktatásügy terén (92—177. l.) még sokkal nagyobb és érzékenyebb veszteségeket szenvedtünk. Itt mélyen elszomorító adatokat találunk; ezeknek egy része folyóiratunk olvasói előtt már ismeretes (*Az elszakított magyarság közoktatásügye*). Találóaan mutat rá a szerző arra, hogy egyik legfájóbb sérelem az volt, midőn — különösen az első években — az európai képesítésű pedagógusok nagy részét kiüldözték állásukból és helyüket sok esetben alacsonyabb képesítésű, néha éppen csak írni-olvasni tudó egyénekkel töltötték be. Mint jellemző adatot említi, hogy a Felvidék tanfelügyelői Beöthy irodalomtörténetét és Pirchala latin nyelvtanát (melyek nálunk évtizedek óta forgalomban voltak) „irredenta szellemük“ miatt kitiltották! A megszállt, de később kiürített területeken szomszédaink részéről kifejtett „kulturális tevékenységet“ néhány megdöbbenő fényképfelvétel mindennél jobban szemlélteti.

A féktelen bosszúvágy és a kultúra iránti fogékonyság hiánya mindenütt megnyilvánult: kulturális alapítványainkat elsikkasztották, múzeumainkat, könyvtárainkat szétdúlták, szobrainkat lerombolták, az irodalom, sajtó és színház szabad fejlődését lehetetlenné tették. Ez utóbbival kapcsolatban szerzőnk méltathatta volna annak a néhány magyar lapnak hervadhatatlan érdemét, amely nehéz körülmények és sok veszély közt az elszakított területeken még ma is magasan tartja a magyar kultúra lobogóját.

Lesújtó az elénk táruló kép és igazat adunk báró Perényi Zsigmondnak, aki bevezetésében annak szükségességét hirdeti, hogy ezekkel az adatokkal a világ elé kell lépünk. Esetleges idegennyelvű fordításnál azonban bizonyos szövegrevízió elkerülhetetlenné válnék (pl. „Clémenceau és társai, ezek a vakmerő államfelforgatók“, VI. l.).

A könyv végéhez illesztett, 9 oldalra terjedő bibliografia minden, ebbe a tárgykörbe vágó kérdéssel foglalkozó számára nélkülözhetetlen segédeszköz.

Kemény István.